
Foto: Fairtrade Max Havelaar

Rizikos vertinimo ir rizikos mažinimo priemonės

FAIRTRADE

Bendrai finansuoja Europos Sąjunga

Aktualu labai mažiems, mažiems ir vidutiniams bei dideliems veiklos vykdytojams

paskutinis atnaujinimas: 15.9.2026

Išsamaus patikrinimo komponentai

Europos Sąjungos reglamente dėl produktų, nesusijusių su miškų naikinimu (Reglamentas (ES) Nr. 2023/1115) nustatomos griežtos išsamaus patikrinimo pareigos veiklos vykdytojams, kurie atitinkamas biržos prekes pateikia į ES rinką arba jas eksportuoja.

Pagrindiniai elementai:

- Duomenų rinkimas (EUDR 9 straipsnis): įskaitant tikslius geografinės vietos nustatymo duomenis apie kiekvieną atitinkamą žemės sklypą.
- Rizikos vertinimas (EUDR 10 straipsnis): tikimybės, kad produktai yra kilę iš žemės, kurioje po 2020 m. gruodžio 31 d. buvo iškirsti arba nualinti miškai, ir (arba) kad standartinės ar didelės rizikos šalyse jie buvo pagaminti neteisėtai, vertinimas.
- Rizikos mažinimas (EUDR 11 straipsnis): taikomas, kai rizikos vertinimu nenustatoma, kad nėra arba yra tik nedidelė miškų naikinimo ar alinimo rizika.

Taigi rizikos vertinimas ir rizikos mažinimas yra pagrindinės išsamaus patikrinimo sudedamosios dalys pagal ES Reglamentą dėl miškų naikinimo. Įmonės, kurios pagal ES lyginamosios analizės sistemą iš standartinės ir didelės rizikos šalių teikia atitinkamas biržos prekes į ES rinką arba jas eksportuoja, privalo atlikti rizikos vertinimą ir sumažinti nustatytą riziką (EUDR 13 straipsnio 1 dalis).

Šiose rekomendacijose pateikiama praktinė reglamento santrauka bei paaiškinama, kaip įmonės gali organizuoti rizikos vertinimo procesus ir įgyvendinti veiksmingas rizikos mažinimo priemones.

1 Rizikos vertinimas

Pagal ES miškų naikinimo reglamentą rizikos vertinimas yra pagrindinė pareiga, tenkanti veiklos vykdytojams, kurie pateikia atitinkamas biržos prekes į ES rinką arba jas eksportuoja iš standartinės arba didelės rizikos šalių. Tai yra 10 straipsnyje nustatytos išsamaus patikrinimo sistemos dalis, pagal kurią veiklos vykdytojai privalo patikrinti ir išanalizuoti informaciją, surinktą pagal 9 straipsnį, siekdami nustatyti, ar rizikos nėra arba ji yra nedidelė.

Atliekant rizikos vertinimą turi būti atsižvelgta į visus 10 straipsnio 2 dalies a–n punktuose išvardytus kriterijus. Nors reglamente apibrėžti šie kriterijai, jame nenustatyta konkreti vertinimo metodika. Vietoj to veiklos vykdytojai privalo remtis patikimais ir patikrintais dokumentais. Tai gali būti, pavyzdžiui, viešųjų institucijų išduoti oficialūs dokumentai, sutartys, teismo sprendimai arba poveikio aplinkai vertinimai ir auditai. Atliekant teisėtumo vertinimą surinkta informacija taip pat gali būti naudojama rizikos vertinimo tikslais.

Veiklos vykdytojai privalo užtikrinti, kad tokia dokumentacija būtų patikima ir patikrintina. Todėl veiklos vykdytojai privalo gebėti aiškiai įrodyti šiuos dalykus:

- kaip surinkta informacija buvo patikrinta pagal EUDR rizikos vertinimo kriterijus, ir
- kaip buvo nustatytas galutinis rizikos lygis (pvz., nežymus arba žymus)

Supaprastintas išsamus patikrinimas – lengvata (EUDR 13 straipsnio 1 dalis) nuo rizikos vertinimo ir rizikos mažinimo pareigų, jeigu:

- visos atitinkamos biržos prekės yra kilusios tik iš mažos rizikos šalių ar regionų
- tiekimo grandinės sudėtingumo, EUDR taisyklių apėjimo ir sumaišymo rizika yra nedidelė.

Jei įvykdytos visos sąlygos:

- išsamaus rizikos vertinimo (EUDR 10 straipsnis) atlikti nereikia
- rizikos mažinimo priemonių (EUDR 11 straipsnis) imtis nereikia
- tačiau vis tiek taikomos pagrindinės išsamaus patikrinimo pareigos, susijusios su duomenų rinkimu, išsamaus patikrinimo deklaracijos (DDS) pateikimu ir atsekamumo užtikrinimu

„Fairtrade“ standartai ir EUDR rizikos vertinimo kriterijai

Lentelėje nurodomos sritys, kuriose „Fairtrade" standartai iš dalies sprendžia klausimus, susijusius su EUDR rizikos vertinimo aspektais, nurodytus 2 straipsnio 40 dalies a–h punktuose. Šios nuorodos nelaikytinos patvirtinimu, kad laikomasi konkrečių nacionalinės teisės reikalavimų, patenkančių į EUDR taikymo sritį.

Rizikos vertinimas – 10 straipsnio 2 dalis	Atitinkamas „Fairtrade“ standartas	Kiti nuorodų šaltiniai
a) Rizikos kategorija pagal ES lyginamąją analizę	Nėra	• ES lyginamoji analizė
b) Miško buvimas	• SPO standarto 3.1.1, 3.2.31, 3.2.32 punktai • Kavos standarto 3.1.2–3.1.8 punktai dėl aplinkosaugos plėtros • Kakavos standarto 3.4.1–3.4.7 punktai dėl miškų naikinimo prevencijos ir aplinkosaugos plėtros	• Miškų ploto pokyčiai 2015–2025 m. procentais (FAO) • 10 svarbiausių sąrašų	Pasaulio išteklių institutas • Miškų naikinimo rodikliai pagal šalis	GFW
c) Čiabuvių grupių buvimas d) Konsultacijos ir bendradarbiavimas su čiabuvių grupėmis e) Patikimi čiabuvių grupių pareiškimai	• Kavos standarto 1.1.2 punktas (eksportuotojai nėra dalyvavę ir neprisidėję prie čiabuvių tautų teisių pažeidimų) • Kakavos standarto 3.1.4 – 3.1.6; 1.1.2 punktai (eksportuotojai nėra dalyvavę ir neprisidėję prie čiabuvių tautų teisių pažeidimų)	• International Property Rights Index • Legal Security of Indigenous Lands (LandMark)
f) Miškų naikinimo ir alinimo mastas	• Kavos ir kakavos standarto 3.1.1 punktas (nėra jokių požymių, kad jūsų nariai būtų sukėlę miškų naikinimą ar jų alinimą nuo 2014 m. sausio 1 d. (kava) / 2018 m. gruodžio 31 d. (kakava).	• Miškų ploto pokyčiai 2015–2025 m. procentais (FAO) • 10 svarbiausių sąrašų	Pasaulio išteklių institutas • Miškų naikinimo rodikliai pagal šalis	GFW
g) Dokumentų patikimumas	• Sertifikavimo įstaiga patvirtina dokumentus.	• Korupcijos suvokimo indeksas

Rizikos vertinimas – 10 straipsnio 2 dalis	Atitinkamas „Fairtrade“ standartas	Kiti nuorodų šaltiniai
h) Korupcijos lygis, žmogaus teisių pažeidimai, ginkluoti konfliktai ar sankcijų taikymas ir pan.	• SPO standartas: 1.1.7 punktas • Kavos standartas: 1.1.2 punktas (eksportuotojai nedalyvavo neteisėtoje veikloje ir prie jos neprisidėjo) • Kakavos standartas: 3.2.3 punktas (HREDD rizikos vertinimas), 3.3.7 punktas (planai, skirti padėti pažeidžiamoms gyventojų grupėms), 1.1.2 punktas (eksportuotojai nedalyvavo neteisėtoje veikloje ir prie jos neprisidėjo)	• Korupcijos suvokimo indeksas • WJP teisinės valstybės indeksas • Tarptautinės profesinių sąjungų konfederacijos globalus teisių indeksas • 2024 m. darbuotojų teisių indeksas | CLR – CLR • Žmogaus teisių rekomendacijos pagal šalis
j) Sumaišymo rizika	• ·2.1 Atsekamumas (SPO bendrieji reikalavimai): Jūs parduodate kaip „Fairtrade" tik tuos produktus, kurie tiekiami iš jūsų narių. Parduodant „Fairtrade“ produktus, visais etapais (pvz., sandėliavimo, transportavimo, perdirbimo, pakavimo, ženklinimo ir tvarkymo) reikia fiziškai atskirti narių pagamintus produktus nuo ne narių pagamintų produktų, kol produktas bus parduotas	
k) ES ekspertų grupės išvados	Nėra	• EU Expert Groups
l) Atitinkamoje tiekimo grandinėje veikiančių veiklos vykdytojų ar prekiautojų neatitikties istorija	• 1.1.6 ·(SPO bendrieji reikalavimai) atitiktis nacionaliniams teisės aktams. Nėra jokių požymių, kad jūs ar jūsų nariai imtųsi veiksmų, kuriais būtų siekiama apeiti Standartą.	
m) Bet kokia svarbi informacija, susijusi su produkto neatitiktimi reikalavimams	1.1.6 (SPO bendrieji reikalavimai) atitiktis nacionaliniams teisės aktams. Nėra jokių požymių, kad jūs ar jūsų nariai imtųsi veiksmų, kuriais būtų siekiama apeiti Standartą.	
n) Sertifikatai	„Fairtrade“ FLO-ID ir sertifikavimas	

2 Rizikos mažinimas

Teisinis pagrindas ir atitinkamos nuostatos (EUDR)

Pagal EUDR 11 straipsnį veiklos vykdytojai privalo įgyvendinti tinkamas rizikos mažinimo priemones prieš pateikdami produktus į rinką, išskyrus atvejus, kai pagal 10 straipsnį atlikus rizikos vertinimą nustatoma, kad neatitikties rizika yra nulinė arba nedidelė.

Rizikos mažinimas pagal EUDR

Rizikos mažinimas – tai priemonių rinkinys, kurio tikslas – vykdant išsamų patikrinimą sumažinti nustatytą riziką, susijusią su miškų naikinimu, miškų alinimu, teisėtumu ir atsekamumu, iki nedidelės rizikos lygio. EUDR nenustato konkrečių rizikos mažinimo priemonių, tačiau veiklos vykdytojai privalo užtikrinti, kad rizikos mažinimas būtų veiksmingas, dokumentuotas ir pagrįstas.

Tipiniai rizikos mažinimo veiksmai:

- Papildomų dokumentų ar patvirtinimų prašymas iš tiekėjų.
- Poligono formos žemėlapiai vietoj vieno taško duomenų.
- Nepriklausomų papildomų auditų atlikimas arba trečiųjų šalių patikrinimai tais atvejais, kai trūksta informacijos.
- Tiekėjų įtraukimo stiprinimas ir gebėjimų ugdymas, siekiant pagerinti atsekamumą ir skaidrumą.
- Tiekimo strategijų koregavimas (pavyzdžiui, tiekimo perorientavimą iš didesnės rizikos regionų, jei rizikos mažinimo priemonės nepakankamai sumažina riziką).

Rizikos mažinimo priemonės laikomos įgyvendintomis tik tada, kai rizika akivaizdžiai sumažinama iki nedidelio lygio – tai turi būti dokumentuota ir saugoma atitikties reikalavimams patikrinti.

Foto: Fairtrade Max Havelaar

Išvados ir įgyvendinimo patarimai

Rizikos vertinimas ir rizikos mažinimas taikomi tik žaliavoms ir produktams iš standartinės arba didelės rizikos šalių.

Rizikos mažinimas laikomas užbaigtu tik tada, kai galima įrodyti, kad rizika sumažinta iki tokio lygio, kai nėra pagrindo nerimauti dėl neatitikties reikalavimams (rizika „nedidelė“). Tai turi būti tinkamai dokumentuojama, o dokumentai saugomi atitikties reikalavimams pagrįsti.

Daugiau informacijos:
„Fairtrade“ rizikos žemėlapis: kakava,
„Fairtrade“ poveikio platforma,

Papildoma informacija:
Rizikos vertinimas – teisėtumas